

VICTOR CONDURACHE – PERSONALITATE A MUZEOGRAFIEI ROMÂNEȘTI

Brîndușa MUNTEANU¹

Cuvinte cheie: *Victor Condurache, Muzeul Unirii, Alexandru Ioan Cuza, Muzeul Regional Iași, UNESCO*

Keywords: *Victor Condurache, Museum of the Union, Alexandru Ioan Cuza, Regional Museum of Iași, UNESCO*

Istoria muzeografiei românești din anii 60 a fost strâns legată și de numele istoricului Victor Condurache. În anul 2016 s-au împlinit 50 de ani de la moartea sa, prilej cu care, la Muzeul Unirii din Iași, au fost organizate o seară muzeală comemorativă și o expoziție despre viața și activitatea sa.

Anii ce au urmat celui De-al Doilea Război Mondial au fost pentru Iași o perioadă de organizare a instituțiilor muzeale. A fost timpul în care și-au început activitatea oamenii care vor pune bazele muzeisticii românești moderne. În rândul acestora îl includem, ca personalitate marcantă, și pe Victor Condurache.

Istoricul Victor Condurache s-a născut pe 14 octombrie 1924, la Târgu Mureș. Părinții săi, Cătălina și Nicolae, erau originari din Bălteni, județul Vaslui. Primii ani de studiu i-a făcut la școala din localitatea natală. Potrivit foii sale matricole, în anul școlar 1932-1933 Condurache Victor era elev în clasa a II-a și avea rezultate bune la învățătură, în special la științele umaniste.

Între anii 1936-1945 a studiat la Liceul Național din Iași și apoi la Liceul „Mihail Kogălniceanu” din Vaslui. La școala din Iași i-a avut colegi pe viitorul pictor Dan Hatmanu și pe Emil Vârgolici, devenit mai târziu profesor, cu care va lega o trainică prietenie.

Între anii 1948 și 1952 a urmat studiile universitare la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, susținând teza de licență cu o lucrare cu tema „*Cotropirea romană în Moldova de Sud*”.

Profesorul Eugen Vârgolici își amintea despre anii de studenție petrecuți împreună cu Victor Condurache, fostul său coleg: „Stăruitorul interes pentru istorie, cultură și artă ne-a adunat acum 38 de ani ca studenți ai universității ieșene pe cei câțiva vechi și noi absolvenți ai liceului. Nu ne gândeam desigur atunci că

---

¹ Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași - Muzeul Unirii, IAȘI.

destinele noastre se vor înlănțui organic într-o promoție definită și responsabilă. Între cei intrați întru crez și voință se afla și Victor Condurache. Flăcău înalt, slab, adus de spate, cu ochi iscoditori în spatele lentilelor, cu mâna dreaptă într-un gest apărut în timpul oricărei discuții, era un entuziast incorigibil cu adevărat prietenos, impresionabil până la lacrimi, un suflet cinstit și bun. Avea să devină prin comoara minții lui, prin atitudine și acțiune, liderul recunoscut al promoției².

După finalizarea studiilor universitare a fost pentru scurte perioade de timp profesor de Istorie la diferite școli și instituții de cultură din Iași. În perioada 1 septembrie 1952-23 aprilie 1953, Victor Condurache a fost profesor la școala din Dumești, județul Vaslui și director al Căminului Cultural din aceeași localitate. Începând cu 1 august 1953, a fost profesor de Istorie la „Casa Pionierilor” din cadrul Sfatului Popular Iași, secțiunea Învățăământ și Cultură, pentru ca, de la 1 decembrie același an, să ocupe funcția de director al acestei instituții. De la 1 octombrie 1954, până la 31 august 1955, lucrează ca profesor de Istorie la Liceul Național din Iași. Între 1955 și 1957 este angajat pe postul de inspector metodist la Sfatul Popular Regional.

În luna aprilie a anului 1957, Victor Condurache a participat la sesiunea științifică de comunicări a Institutului de Științe Pedagogice închinată împlinirii a 50 de ani de la răscoala din anul 1907. Ca urmare a acestui eveniment științific, în anul următor s-a publicat, în cadrul unui volum colectiv cuprinzând lucrările sesiunii, și comunicarea sa cu titlul: „Cadrele didactice din Moldova și răscoala țăranilor din 1907”³, această lucrare fiind singurul său studiu publicat.

Nevoit să-și părăsească ultimul loc de muncă datorită unui conflict cu președintele regionalei de partid, din 8 mai 1957 a fost angajat la Muzeul Unirii din Iași, având funcția de director⁴. Această instituție, nou înființată, se afla într-o clădire care fusese grav avariata în timpul războiului și care intrase într-un anevoios proces de restaurare. Muzeul nu avea un patrimoniu al său.

Pasionat de istorie, Victor Condurache se dovedește a fi un neobosit căutător al obiectelor necesare noului muzeu. Împreună cu colegul său, muzeograful Constantin Florea, tânărul director străbate țara și reușește să adune un valoros patrimoniu. Obiectele achiziționate sunt în marea lor majoritate cu referire la epoca Unirii Principatelor. Ele au fost depistate atât la persoane particulare, cât și la diverse instituții (Casa de Creație Mogoșoaia, Teatrul Național Iași, Liceul Pedagogic București), în diferite locuri din țară (București, Iași, Turnu Severin). De asemenea,

---

² Eugen Vărgolici, *Gânduri despre un coleg și prieten, apud Elena Cliveti, Personalități ale muzeografiei ieșene: Victor Condurache (1924-1966)*, în *IN (S.N.)*, VIII-IX, 2002-2003, p. 382.

³ Victor Condurache, *Cadrele didactice din Moldova și răscoala țăranilor din 1907*, în volumul *Învățătorii și răscoala din anul 1907*, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, București, 1958.

⁴ Informația privind data angajării sale la Muzeul Unirii provine din cartea sa de muncă care se află în Arhiva Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași.

a fost achiziționat un fond important de monede vechi care au constituit un cabinet numismatic al muzeului.

El este cel care s-a ocupat de scrierea tematicii și de organizarea expoziției permanente a Muzeului Unirii, muzeu care a fost deschis la 24 ianuarie 1959, cu ocazia sărbătoririi centenarului Unirii Principatelor.

Printre obiectele de o deosebită valoare care au intrat în acei ani în componența patrimoniului Muzeului Unirii se numără multe dintre piesele care au aparținut domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Ele se aflau în proprietatea Mariei Brătianu, soția istoricului Gheorghe Brătianu, pe care acesta din urmă le moștenise de la mama sa, Maria Moruzi (nora domnitorului Alexandru Ioan Cuza). O parte dintre ele au intrat în posesia muzeului prin cumpărare. O altă parte, precum piesele din mobilierul pe care familia Cuza le comandase pentru castelul de la Ruginoasa, au fost donate de Maria Brătianu direct muzeului. După război aceste obiecte se aflau depozitate la Institutul de Istorie din București. Deoarece Institutul nu le mai putea păstra în condiții bune le-a transferat, pe 4 martie 1955, pe baza unui proces verbal către Muzeul Militar Central. Când reprezentanții Muzeului Unirii au cerut conducerii Muzeului Militar Central să le predea mobilierul, aceasta a refuzat să restituie donația, între cele două părți intervenind o stare de conflict. Pentru rezolvarea acestei situații, în calitate de director al Muzeului Unirii, Victor Condurache adresează forurilor superioare următorul memoriu:

„Tovarășe director,

În Iași se organizează Muzeul Unirii care se va deschide cu ocazia sărbătoririi centenarului Unirii Principatelor Române și anume la 24 ianuarie 1959.

În tematica Muzeului Unirii este prevăzută să includem mobilierul aparținând domnitorului Alexandru Ioan Cuza, mobilier pe care până în prezent nu am reușit să îl achiziționăm. În ziua de 10 septembrie s-a făcut un act de donație pe mobilierul aparținând domnitorului Al. I. Cuza, act provenind din partea Elenei Brătianu, proprietara acestui mobilier.

În scrisoarea de donație, Elena Brătianu arată că mobilierul a fost depozitat la Institutul de Istorie al Academiei R. P. R., la rândul său Institutul de Istorie neputându-l păstra în bune condiții a predat mobilierul Muzeului Militar Central, prin procesul verbal nr. 219 din 4 martie 1955. Soarta mobilierului nu s-a schimbat prin procesul verbal și nici acesta nu se află expus, se găsește într-un depozit din Calea Plevnei într-o stare deplorabilă.

Prezentându-ne cu actul de donație la Muzeul Militar Central și vrând a ridica mobilierul am întâmpinat o serie de dificultăți neprevăzute. În rezumat, conducerea acestui muzeu refuză predarea mobilierului Cuza pe considerentul că Muzeul Central Militar este proprietarul mobilierului, pe baza procesului

verbal de predare-primire intervenit între Institutul de Istorie al Academiei R. P. R. și acest muzeu.

În realitate, după cum putem proba cu acte, acest mobilier este proprietatea Elenei Brătianu care are dreptul de a-l dona cui dorește și în consecință prin actul de donație al Elenei Brătianu, Muzeul Unirii din Iași este unicul beneficiar, iar rezistența conducerii Muzeului Militar Central lăsând de o parte probele decisive asupra proprietății Elenei Brătianu asupra mobilierului în cauză ni se pare complet lipsită de justificare deoarece Muzeul Unirii este unitate centrală de stat în a cărei expoziție intră organic și mobilierul domnitorului Principatelor Unite.

Luând în considerare cele de mai sus rugăm a se lua măsurile pe care le veți considera necesare intrării în patrimoniul Muzeului Unirii din Iași a acestui mobilier al domnitorului Al. I. Cuza donat acestui muzeu de către Elena Brătianu, proprietara lui. Trebuie să vă spunem că având în vedere timpul scurt rămas până la deschidere și necesitatea predării imediată a documentării asupra expunerii acestui mobilier către I. S. D. București cât și necesitatea impetuasă a restituirii acestui mobilier, vă rugăm a urgenta la maxim măsurile pe care le veți lua în legătură cu punerea în posesie a Muzeului Unirii, a mobilierului donat.

Muzeul Unirii ocupându-se exclusiv cu ilustrarea marelui act politic de la 1859, are în tematică obligația de a alege tot acest material documentar în măsură să dea o viziune cât mai științifică asupra trecutului nostru istoric. Conducerea Muzeului Unirii de 3 ani se obosește a depista toate aceste valori istorice astăzi dispersate la diferite muzee, care nu le-au valorificat zeci de ani, păstrându-le în condiții deplorabile, lăsându-le aruncate în beciuri sau depozite necorespunzătoare, supunându-le la o depreciere continuă”⁵.

Problema restituirii acestei donații a făcut obiectul unui proces între cele două instituții de cultură, o parte a acestui mobilier fiind înapoiat Muzeului Unirii.

Spirit viu, Victor Condurache a reușit să adune în jurul său și a instituției muzeale pe care o coordona numeroși oameni de cultură ai orașului care i-au devenit apropiați precum pictorii Nicolae Popa, Dan Hatmanu, poetul George Lesnea, profesorul Teodor Vârgolici.⁶

De la 1 noiembrie 1960 a fost numit director al Muzeului Regional Iași. Din această funcție coordonând organizarea unor noi instituții muzeale precum „Bojdeuca” lui Ion Creangă din Iași, Casa Memorială „Vasile Alecsandri” din Mircești sau Muzeul Memorial de la Șurănești dedicat lui Emil Racoviță.

Lector pentru o scurtă perioadă de timp, între 1961-1962, la disciplina Istoria Artelor de la Facultatea de Istorie din Iași, Victor Condurache a ținut

⁵ Scrisoare aflată în arhiva Mihaelei Murarușu, fiica lui Victor Condurache datată probabil 1958.

⁶ Ion Arhip, *Victor Condurache – un om din alte vremuri*, apud Elena Cliveti, *op. cit.*, p. 380-381.

cursuri pentru studenții facultăților de Istorie, Filosofie și Litere, fiind un profesor deosebit de apreciat.

În urma participării la un congres de Istorie a Artei de la Roma, unde se face remarcă, Victor Condurache este propus să facă parte din delegația comisiei permanente a României pe lângă UNESCO de la Paris.

La UNESCO, Victor Condurache își începe activitatea la data de 1 noiembrie 1962 și o finalizează pe 14 noiembrie 1964. Lucrează în cadrul Departamentului Programe Culturale, Divizia Monumente și Muzee.

România devenise membră UNESCO în anul 1956. În toamna aceluia an, fusese constituită prin hotărârea Consiliului de Miniștri, Comisia Națională a R. P. R. pentru UNESCO, avându-i ca președinte pe Iorgu Iordan și ca secretar pe Ion Nistor. La începuturile sale Comisia nu avută activitate proprie, rezumându-se să răspundă la scrisorile pe care i le adresa Secretariatul UNESCO. În anul 1958, Comisia Națională a fost reorganizată, funcționând în cadrul Ministerului de Externe, iar membrii ei fiind grupați în trei secții (Educație, Știință și Cultură). Secretarul permanent al acestei comisii era Valentin Lipati. Tot în acel an, guvernul român a numit o delegație permanentă pe lângă UNESCO. Șefii acelei delegații au fost, pe rând, Demostene Botez și Ligia Macovei. În anul 1961 delegația nu avea un titular desemnat. Există un director adjunct Artur Nedelcu-Karassi și trei membri delegați (Ion Iacobescu, Gh. Panait și V. Alecsandrescu⁷).

În raportul privind activitatea R. P. R. din cadrul UNESCO între anii 1956-1962, se precizează că România era reprezentată în Secretariatul UNESCO cu un funcționar „tov. Victor Condurache, specialist al Programului (P-3), la Divizia de Monumente și Muzee din Departamentul Activităților Culturale din Secretariatul UNESCO. Tovarășul Condurache a fost numit funcționar internațional pe data de 1 septembrie 1962, pe o durată de doi ani și s-a prezentat la post la sfârșitul lunii noiembrie 1962. Activitatea sa, de abia la început, este totuși apreciată favorabil de superiorii săi ierarhici”⁸.

Ajuns să lucreze la Paris, Victor Condurache observă faptul că la Centrul de Documentare al muzeelor UNESCO – ICOM, datele privind instituțiile muzeale din România erau depășite. În aceste condiții, muzeograful român întocmește rapoarte în care sesizează această situație. În adresa din 23 iulie 1963 a Direcției Relațiilor Culturale din cadrul Ministerului de Externe către Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă (Direcția Relații Externe) se preciza: „Suntem sesizați de Delegația Permanentă a R. P. R. pe lângă UNESCO – Paris că la Centrul de Documentare al Muzeelor UNESCO – ICOM, care se ocupă cu centralizarea, studierea și sistematizarea datelor în legătură cu muzeele lumii, informațiile privind

⁷ Arhiva MAE, *Scurt istoric al activității UNESCO în R. P. R. între anii 1956-1962* în Dosar 241/1963, UNESCO. A. Generale/ Direcția Culturale, vol. V.

⁸ Arhiva MAE, Dosar 241/ UNESCO/C5/1963, f. 15.

muzele din țara noastră sunt vechi și depășite. Materialul a fost întocmit în urma sesizării tovarășului Condurache din Secretariatul UNESCO că la ICOM există informații vechi și neconforme cu realitatea în ceea ce privește muzele din țara noastră. De exemplu, figurează Muzeul Municipal Iași și Muzeul de Arte și Meserii Cluj, denumiri vechi care nu mai corespund realității. În cea mai mare parte muzele din Transilvania sunt fișate după o lucrare veche din 1922 a lui Petran, care se află în biblioteca centrului⁹. La sugestia lui V. Condurache se face propunerea întocmirii unor fișe în limba franceză care să cuprindă numele muzeului, adresa lui, numele directorului, profilul muzeului, numărul exponatelor și a pieselor din depozite.

Pe 31 octombrie 1963, Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, prin directorul său Vasile Florea, trimite către Ministerul de Externe, Direcția Relații Culturale o listă a muzeelor din România. În adresă se preciza faptul că lista nu cuprindea toate datele solicitate întrucât Comitetul de Stat nu considera oportună transmiterea informațiilor cu privire la numărul exponatelor și numele directorilor¹⁰.

În raportul semnat de Valentin Lipati, Directorul General al Secretariatului Comisiei Naționale a R. P. R. pentru UNESCO din 15 decembrie 1963, Victor Condurache este menționat ca activând în cadrul Departamentului Activități Culturale. Lipati precizează că în cadrul acestui departament acesta avusese întrevederi cu D. Gomez Machado, directorul Departamentului, precum și cu Peter Belew, N. Delaygues, discutând despre întărirea și activizarea Asociației Internaționale de Studii S-E Europene¹¹.

Datele privind activitatea istoricului Victor Condurache în cadrul Delegației Permanente de la Paris sunt rare. Rapoartele acesteia din anii când el a lucrat acolo, prezintă diverse activități ale echipei, și mai puțin munca fiecărui angajat în parte. Aflăm că în septembrie 1963 fusese lansat filmul lui Ion-Popescu Gopo, „Alo, alo”¹². De asemenea, într-o adresă din 20 iulie 1963, a Direcției Relațiilor Culturale către Comitetul de Cultură și de Stat se raportează că la UNESCO Paris fuseseră vizionate o serie de filme românești, pentru a fi incluse în catalogul celor 10 filme de artă (1952-1962) de către Federația Internațională a Filmului de Artă. Se solicitau date despre producțiile „Grigorescu”, „Voroneț”, „Teodor Aman”, „Luchian”, „Uciderea pruncilor”¹³.

Dacă rapoartele ne dau informații lacunare despre perioada în care Victor Condurache a lucrat la Paris, acestea pot fi completate de evocările pictorului Dan

⁹ Arhiva MAE, Dosar 241/ UNESCO, 1963, f. 13.

¹⁰ Arhiva MAE, Dosar 241/ UNESCO, 1963, f. 6.

¹¹ Arhiva MAE, Dosar 241/ UNESCO, 1963, f. 97.

¹² Arhiva MAE, Dosar 241/C/ UNESCO-Culturale, 1963, f. 3.

¹³ Arhiva MAE, Dosar 241/C/ UNESCO-Culturale, 1963, f. 22.

Hatmanu care își amintea cu multă plăcere zilele petrecute în compania fostului său coleg de liceu:

„Aruncat în vârtejul tumultos al Parisului, încă de la sosire, primul meu gând s-a îndreptat către Victor Condurache, fostul meu coleg de liceu, care se afla la Paris și lucra la Unesco. (...) Din ziua aceea, am fost mai tot timpul împreună cu Victor cu care am cutreierat bulevardele, parcurile, piețele Parisului, am vizitat muzeele și galeriile...(...) Mă uitam la el în timpul acelor prelegeri pe care mi le ținea, la gestul mâinilor sale fine la mimica feței: palid, cu ochelarii groși, pălărie cu boruri tari, înalt și subțire, adus mult de spate, cu pardesiul larg și umbrela în care se sprijinea folosind-o ca baston și mă gândeam că-i un român de-al nostru și pe deasupra un ieșean venit în contact cu acest gigant cultural-artistic al lumii ce nu reușea să-l intimideze. (...) Victor Condurache se mândrea, de câte ori avea ocazia, că este român, se mândrea cu costumul național românesc, pe care îl purta în valiză, se mândrea cu istoria noastră națională, cu valorile ei cultural-artistice”¹⁴.

Dorul de locurile natale, de familia sa, faptul că se simțea mai util în ceea ce făcea în țară l-au îndemnat probabil pe Victor Condurache să renunțe la postul din Franța. Revenit în Iași, Victor Condurache ocupă, în anii 1964-1966, funcția de director al Muzeului Regional Iași.

În toamna anului 1965 se îmbolnăvește grav și moare la vârsta de 42 de ani, la 4 ianuarie 1966, la spitalul Fundeni din București.

Aproape un deceniu, muzeistica ieșeană românească a avut șansa să-l aibă în rândurile sale, într-o funcție de coordonare și decizie, pe Victor Condurache. Ca și alți pionieri ai acestei meserii (precum Emilia Pavel, Virginia Isac) s-a numărat printre cei care, cu profesionalism și multă pasiune, au pus bazele organizării muzeale ieșene, adunând cu mare efort patrimoniul și organizând primele expoziții permanente moderne.

¹⁴ Dan Hatmanu, *Autoportret în timp*, Editura Junimea, Iași, 1987, p. 72-75.

*VICTOR CONDURACHE – A PERSONALITY OF
THE ROMANIAN MUSEOGRAPHY*

(Abstract)

Victor Condurache's name is linked to the organization in the 1960s of several museum institutions of Iași.

Acting as director of the Union Museum of Iași (1957-1960) historian Victor Condurache took care of the elaboration of the museum theme and the organization of the permanent exhibition of the museum, that was opened on 24 January 1959, with the occasion of the celebration of the centennial of the Union of the Principalities. A history aficionado, he managed to gather a valuable patrimony formed particularly of items illustrating the Epoch of the 1859 Union. Among the particularly valuable items that become part of the museum patrimony during those years, mention should be made of objects that belonged to Prince Alexandru Ioan Cuza. Some of them (Cuza furniture items) were donated to the Museum of the Union by Maria Brătianu.

During the period 1960-1962 and 1964-1966, Victor Condurache was in charge of the Regional Museum of Iași. From this position he coordinated the organization of museum institutions such as Ion Creangă's "Bojdeuca" in Iași, "Vasile Alecsandri" Memorial Museum in Mircești or the Memorial Museum of Șurănești dedicated to Emil Racoviță.

Between 1962-1964, Victor Condurache was part of the delegation of the Permanent Committee of Romania by UNESCO in Paris, working within the Department Cultural Programs, Divisions Monuments and Museums.

List of Illustrations:

- Fig. 1. Victor Condurache and his wife, in Paris (winter 1963).
- Fig. 2. Victor Condurache giving the opening speech at the opening ceremony of the east German painters' exhibition (1962).
- Fig. 3. Victor Condurache, Constantin Florea and Eugen Vârgolici in the garden of the Museum of the Union (July 1965).
- Fig. 4. Victor Condurache with his colleagues (1962).

Fig. 1. Victor Condurache și soția sa, Paris (iarna 1963)

Fig. 2. Victor Condurache rostind cuvântul de deschidere la inaugurarea expoziției unor pictorilor est-germani (1962)

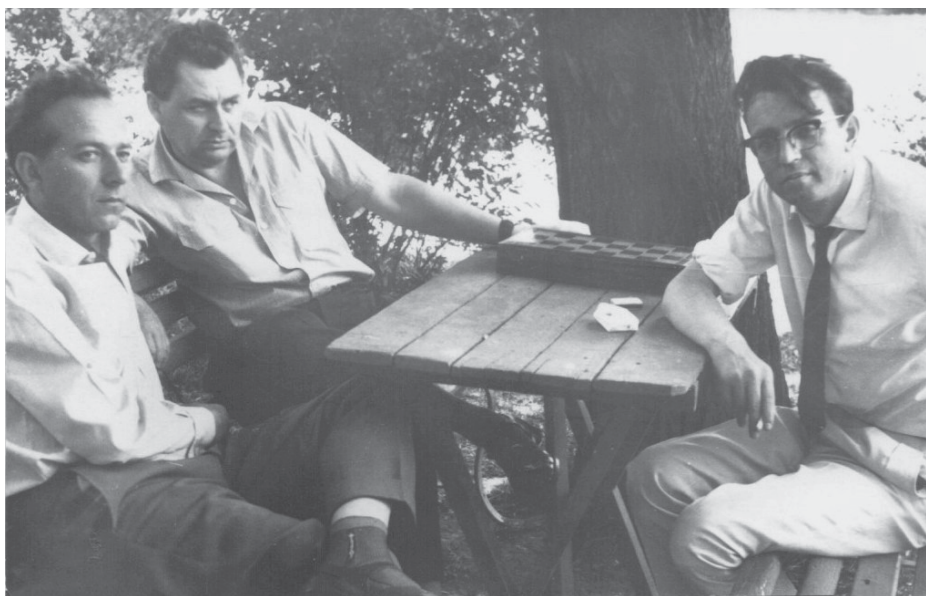

Fig. 3. Victor Condurache, Constantin Florea și Eugen Vârgolici
în curtea Muzeului Unirii (iulie 1965)

Fig. 4. Victor Condurache împreună cu colegii (1962)